

Vergaderjaar 2016–2017

24 515

Preventie en bestrijding van stille armoede en sociale uitsluiting

Nr. 384

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 6 februari 2017

Met deze brief informeer ik u over de voortgang van de aanpak van problemen van (ex) dak- en thuisloze jongeren met schulden, ga ik in op de stand van zaken van het onderzoek naar instroom, doorstroom en uitstroom van schuldhulpverlening en doe ik u het rapport van de Inspectie SZW inzake onderzoek naar vroegsignalering van problematische schulden toekomen¹.

(Ex-) dak- en thuisloze jongeren met schulden

In mijn brief van 1 juli 2016² heb ik toegezegd u te informeren over de voortgang van de gesprekken die ik, in nauwe samenwerking met het Ministerie van OCW en het Ministerie van VWS, voer met diverse betrokken partijen om oplossingen te vinden voor knelpunten waar jongeren met schulden die willen studeren mee te maken kunnen hebben.

Tijdens de begrotingsbehandeling van het Ministerie van VWS op 9 november jl. (Handelingen II 2016/17, nr. 20, items 3 en 5) heeft de Staatssecretaris van VWS aan Tweede Kamerlid Bergkamp (D66) toegezegd in gesprek met collega-departementen en gemeenten te bezien wat mogelijkheden zijn voor een schuldrustperiode voor kwetsbare jongeren tijdens hun studie, zodat zij zich volledig kunnen richten op hun studie. Tijdens het VAO maatschappelijke opvang op 22 december jl. (Handelingen II 2016/17, nr. 39, item 38) heeft de Staatssecretaris van VWS deze toezegging bevestigd. Mede namens mijn collega van VWS breng ik u graag op de hoogte van de laatste stand van zaken.

¹ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

² Kamerstuk 24 515, nr. 360.

Zoals ik in eerdere brieven en antwoorden op Kamervragen³ reeds heb aangegeven, zijn er voor bepaalde groepen jongeren met schulden die willen studeren diverse mogelijkheden voor hulp. Dit geldt met name voor jongeren met relatief lage schulden die in staat zijn om nieuwe schulden te voorkomen. Gemeenten hebben de mogelijkheid met een algemene lening de verschillende schulden van jongeren te herfinancieren. Hierdoor heeft een jongere nog slechts één schuldeiser (de gemeente) aan wie hij of zij dient af te betalen. De gemeente kan dan met jongeren met problematische schulden individuele afspraken maken over terugbetalingsregelingen. Eén van de afwegingen die gemeenten hierin maken, is of zij de verstrekte herfinancieringslening verwachten terug te krijgen.

Daarnaast biedt DUO de mogelijkheid om voor de duur van het schuld-
hulpverleningstraject doch minimaal voor de duur van de studie uitstel van betaling te geven voor bepaalde onderwijsgerelateerde schulden wanneer dit naar oordeel van de (gemeentelijke) schuldhelpverlener noodzakelijk is om tot een minnelijke schuldregeling te komen. Wanneer er naar het oordeel van de (gemeentelijke) schuldhelpverlener en DUO sprake is van een bijzonder schrijnend geval waarbij enkel een algehele schone lei uitkomst biedt, kan DUO onderwijsgerelateerde schulden (deels) kwijtschelden. De Minister van OCW beoogt hiermee zowel jongeren in problematische schuldensituaties de mogelijkheid te bieden aan hun toekomst te werken, alsmede met dit beleid een voorbeeld te stellen voor andere schuldeisers. U bent hier reeds over geïnformeerd in mijn brief van 1 juli 2016⁴.

Voor een deel van de jongeren biedt dit geen volledige oplossing. Dit geldt zeker voor de (ex-) dak en thuisloze jongeren die over het algemeen kampen met multiproblematiek, waaronder in veel gevallen (hoge) schulden. Het betreft jongeren die qua financiële ondersteuning geen beroep (meer) kunnen doen op hun ouders. Ook werken naast de studie om zo schulden te kunnen aflossen, is in veel gevallen geen optie omdat deze jongeren vanwege hun achtergrond alle tijd en energie nodig hebben voor het succesvol kunnen volgen van een studie en het weer op de rit krijgen van hun leven.

Voor deze jongeren is er vaak meer nodig. Gekozen is om in eerste instantie de focus te leggen op deze groep jongeren. Idee is om vervolgens de oplossingen die voor deze jongeren gevonden worden te toetsen op hun mogelijkheden om in een breder kader (ook bij andere jongeren die door schulden belemmerd worden in het volgen van een studie) te worden ingezet.

In het vervolg op de ronde tafel van 13 juni 2016 waarover ik u in mijn eerder genoemde brief van 1 juli 2016 heb bericht, heeft op 12 december jl. een tweede ronde tafel plaatsgevonden over dit onderwerp. De Belastingdienst, het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB), het CAK en Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) waren hierbij als belangrijkste overheidschuldeisers aanwezig. Daarnaast sloten ook de NVVK, de Kredietbank Nederland, proefveld Onderwijs Op Maat en Stichting Zwerfjongeren Nederland en vertegenwoordigers van de ministeries van SZW, OCW, VWS en V&J aan. Bij de ronde tafel hebben alle betrokken overheidsorganisaties aangegeven bereid te zijn een bijdrage te leveren aan een oplossing. Positief is dat de aanwezige uitvoeringsorganisaties al maatwerk (kunnen) bieden aan jongeren met dergelijke problemen. Deze schulden moeten echter wel in samenhang worden gezien, om daadwerkelijk een oplossing te vormen voor de jongeren. De complexiteit van de

³ Aangangsel Handelingen II 2015/16, nr. 3024

⁴ Kamerstuk 24 515, nr. 360.

problemen waar jongeren mee te maken hebben, niet alleen financieel, maar meestal ook op veel andere gebieden van hun leven, en de veelheid aan partijen die bij deze problemen betrokken zijn, vragen om een gezamenlijke aanpak.

Ook het breed wettelijk moratorium is een belangrijk instrument om in dit kader te noemen. Dit moratorium kan jongeren de mogelijkheid bieden tot een schuldrustperiode van maximaal een half jaar waarin samen met de schuldhulpverlener en in samenspraak met schuldeisers de nodige stappen gezet kunnen worden om tot een financieel stabiele situatie te komen. De beoogde publicatiedatum van dit besluit is 1 maart aanstaande.

De volgende stap in dit proces is het op eenvoudige wijze in beeld brengen van de maatwerkregelingen die de diverse uitvoeringsorganisaties van de rijksoverheid aanbieden, waaronder mogelijkheden om individuele betalingsregelingen te treffen. Hiermee kan op korte termijn een goede stap worden gezet in het ondersteunen van gemeenten bij het bieden van een oplossing aan deze kwetsbare jongeren. Daarnaast wordt aan de hand van een kortlopend onderzoek in beeld gebracht welke aanvullende quick wins kunnen worden uitgewerkt. Op deze manier wordt samen met de betrokken partijen toegewerkt naar een situatie waarin de (ex-) dak- en thuisloze jongeren met schulden maatwerk ontvangen dat aansluit bij hun behoeften en mogelijkheden, en dat past binnen de huidige wettelijke kaders.

Tussenstand onderzoek in-, door- en uitstroom van schuldhulpverlening

Naar aanleiding van de motie van de leden Koşer Kaya en Karabulut⁵ laat ik in kaart brengen hoe groot de instroom, doorstroom en uitstroom van het stelsel van schuldhulpverlening precies is, en wat de resultaten en de uitgaven zijn. Om zoveel mogelijk een landelijk, volledig en actueel beeld te geven maakt het onderzoek gebruik van reeds bestaande publicaties over specifieke onderdelen van de schuldhulpverlening, van NVVK-cijfers, van cijfers afkomstig van de Divosa benchmark armoede en schulden en van openbare informatie van gemeenten en uitvoerders van schuldhulpverlening. Schuldhulpverlening is een wettelijke verantwoordelijkheid van gemeenten en is niet vastomlijnd. Gemeenten geven conform de bedoeling van de wet een eigen invulling aan hun schuldhulpverlening afgestemd op de lokale situatie. Gemeenten gebruiken ook niet altijd dezelfde definities voor de verschillende vormen van dienstverlening die zij bieden. Dat maakt een nauwkeurige duiding van de betekenis van de beschikbare data en verbinding van verschillende databronnen binnen het stelsel van schuldhulpverlening complex. Vanuit de klankbordgroep waar NVVK, VNG, Plangroep, Divosa en de gemeente Den Haag zitting in hebben, is meer tijd gevraagd om tot een evenwichtig eindrapport te kunnen komen. Ik onderschrijf het belang hiervan en zal u het onderzoek dit voorjaar doen toekomen.

Rapportage Inspectie SZW vroegsignalering problematische schulden

De Inspectie SZW heeft onderzoek uitgevoerd naar vroegsignalering van problematische schulden door gemeenten. Naar aanleiding van dit onderzoek heeft de Inspectie een rapportage opgesteld waarin zij haar oordeel over de gemeentelijke praktijk van vroegsignalering heeft toegelicht en die ik u als bijlage bij deze brief doe toekomen⁶.

⁵ Kamerstuk 24 515, nr. 362.

⁶ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

Uit het onderzoek blijkt dat vrijwel alle gemeenten in Nederland op enige wijze invulling geven aan vroegsignalering. De Inspectie constateert in de rapportage dat vroegsignalering bij gemeenten nog in ontwikkeling is en dat er voor gemeenten veel voordeel te behalen is als zij dit proces effectiever weten in te richten.

Bij veel gemeenten ontbreekt deze effectiviteit op dit moment, en verkeert de ontwikkeling van een aanpak voor vroegsignalering nog in een beginfase. Sommige gemeenten bewegen al meer in de richting van effectieve vroegsignalering zoals de Inspectie deze heeft gedefinieerd: «de gemeente beschikt voor alle voor de vroegsignalering relevante doelgroepen over voldoende betrouwbare signalen waar de gemeente goed een duiding en vervolg aan weet te geven». Een concreet voorbeeld is de straatkubus in Almere maar ook gemeenten als Leeuwarden, Nijmegen en Tilburg timmeren aan de weg.

De Inspectie ziet met name kansen in het vergroten van het aantal partners met wie gemeenten afspraken maken over vroegsignalering (zoals woningcorporaties, maatschappelijk werk, voedselbanken, nutsbedrijven en zorgverzekeraars) en het verbeteren van het combineren en duiden van signalen. Daarnaast benadrukt de Inspectie het belang van het benaderen van de ontwikkeling van vroegsignalering als actief leerproces door gemeenten. Het goed inrichten van het proces van doelbeschrijving tot verantwoording, van goede registratie en van evaluatie van de aanpak zijn voorwaardelijk voor dit leerproces, omdat hiermee inzicht wordt verkregen in de effectiviteit van de aanpak.

Reactie

Het kan niet genoeg benadrukt worden dat vroegsignalering van problematische schulden onmisbaar is voor een effectieve gemeentelijke schuldhulpverlening. Vroegsignalering is van belang voor het bieden van tijdige hulp aan mensen die dreigen in de problematische schulden te raken en kan daarmee een hoop ellende voorkomen. Vroegsignalering is evenzeer van belang voor schuldeisers, want zoals de Inspectie terecht aangeeft geldt dat hoe eerder wordt begonnen met het zoeken naar oplossingen voor de schuldsituatie, hoe groter de kans is dat de schuld (deels) wordt voldaan. Vroegsignalering heeft daarnaast voor gemeenten positieve financiële consequenties; investeren in vroegsignalering en preventie loont, zoals onderzoek heeft laten zien⁷.

Het beeld dat de Inspectie schetst ten aanzien van vroegsignalering en het belang van goede registraties komt overeen met de bevindingen uit de evaluatie van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) die ik in juni 2016 aan uw Kamer heb gestuurd (Kamerstuk 34 509, nr. 1). In de kabinetsreactie op de evaluatie Wgs zijn maatregelen aangekondigd voor de verbetering van de gemeentelijke schuldhulpverlening. Hiervoor is tot en met 2018 € 7,5 miljoen beschikbaar. Eén van deze maatregelen is de professionaliseringsimpuls gericht op alle betrokkenen (raadsleden, wethouders, beleidsmedewerkers, medewerkers in de uitvoering, cliëntenraden en vrijwilligers).

Inmiddels heb ik subsidie toegekend aan het samenwerkingsverband van Divosa, de VNG, de NVVK, Sociaal Werk Nederland en de LCR voor hun ondersteuningsprogramma voor de gemeentelijke schuldhulpverlening. Vroegsignalering vormt hier een belangrijk onderdeel van. Daarnaast heb ik subsidie toegekend voor landelijke ondersteuning aan gemeenten bij de (verdere) ontwikkeling van een aanpak van vroegsignalering. Hierbij

⁷ Zie kopje «resultaat» bij de verschillende gemeenten op de website www.effectieveschuldhulp.nl/business

hebben gemeenten de mogelijkheid om advies en ondersteuning op maat te krijgen. Ik zal de rapportage van de Inspectie bij betrokken partijen onder de aandacht brengen. Daarnaast blijf ik via het verspreiden van goede voorbeelden op www.effectieveschuldhulp.nl en via de subsidieregeling armoede en schulden onverminderd inzetten op de verdere ontwikkeling van vroegsignalering.

De Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
J. Klijnsma